

Egy régi erdélyi könyvművész

Cseke Péter könyvajánlója

A napokban Buday György 1937. április 17-én kelt leveléhez készítettem – háttér-összefüggéseket megvilágító – jegyzeteket. Feltűnt, hogy a világhírnév csúcán járó grafikusművész „az öreg Rohonyi *hirtelen* halála” felől érdeklődött. Foglalkoztatni kezdett, hogy milyen titkokat rejthet a jelzís szerkezet. A magyarázatot a levél címzettjének, Jancsó Bélának az *Erdélyi Fiatalok* hasábjain megjelent búcsúztatójában találtam meg: „A Dunántúlról jött ide, s 25 évig volt a helyi Egyetemi Könyvtár könyvkötője, majd az 1935-ös nyelvvizsga alkalmával történt elbocsátása után az első itteni könyvkötő szövetkezet elnöke. Iparát

művészetté emelte. Nemes ízlése finoman alkalmazkodott a könyv szelleméhez. Modern tudott lenni, s nem ríkított, hagyományokat fejlesztett, és mégsem maradt el korától. Mikor az egyetem megnyitása alkalmából I. Ferdinánd király és Mária királyné itt járt, egy, az Egyetemi Könyvtárban rendezett kiállításon legmagasabb elismerésüket fejezték ki a Rohonyi kötősei felett.”

Minthogy az 1923-as alkotmány egységes nemzetállamnak minősítette Romániát, Ion I. C. Brătianu pedig az állam homogenizációjában látta a „lelki egység” megteremtésének legjobb eszközét, a köztisztviselők és közalkalmazottak román nyelvtudásának kikényszerítésében vélték megtalálni a „megoldást”. Évtized múltán

életbe lépett az Alexandru Vaida-Voevod kezdeményezte numerus valachicus mozgalom, és 1934 őszétől napirendre került a kisebbségi tisztviselők és közalkalmazottak nyelvvizsgálója. Mindezt magam a nyolcvanas évek első felében tudtam meg, amikor az *Erdélyi Fiatalok* dokumentumkötetének összeállítása ügyében minden péntek délben találkoztam a lap szellemiségének utóéletét képviselő

Debreczeni Lászlóval és dr. László Ferencsel, László Dezső öccsével.

Debreczeni nagyra becsülte „az öreg Rohonyit”, aki Kós Károly jobb keze volt az Erdélyi Szépmíves Céh kiadványainak a megtervezésében és kivitelezésében. A Kós nyomdokaiban járó építőművész, aki az *Erdélyi Fiatalok* hasábjain világhírnevet jósolt a

kolozsvári születésű Buday György könyvgrafikusnak, fél század múltán is sajnálta, hogy a gazdasági válság idején nem tudtak pénzt szerezni az *Arany János balladái* megjelentetéséhez. Holott Buday ingyen ajánlotta fel Arany-illusztrációit 1933-ban az *Erdélyi Fiatalok*-nak. Jancsó Béla közbenjárására azonban a Céh

felvállalta a kiadást, merthogy Kós is nagyra tartotta a fiatal művészt, aki „szinte kizárólagosan a könyvgrafika legnemesebb és legősibb megnyilatkozási és technikai formájában” élte ki tehetségét.

Úgyhogy az én tudatomban a magas kort megélt Kós, Buday, Debreczeni és az ereje teljében távozott „öreg Rohonyi” szervesen összetartozik – az erdélyi könyvművészet

megteremtésében. Egyébként ezt tanusítja A *Kolozsvári Minerva története és bibliográfiája* is (Kolozsvár, 2015.), mely a 158. lapon szemlélteti, hogy a legszebb könyvkötészeti munkákat a Minervának Rohonyi Antal készítette.

A szép könyvek szerelmesei számon tartják, hogy a Dunántúlról érkezett Rohonyi Antal a régi erdélyi könyvkötészet legkiválóbb mesterének, az 1831-ben elhalálozott Guttmann János hagyatékát, a Guttmann-féle hártakötést fejlesztette tovább a kolozsvári Egyetemi Könyvtár könyvkötőműhelyének élén töltött huszonöt esztendeje során. Gyalui Farkas, akinek „Európa-járása” készítette elő a Kolozsvári Egyetemi Könyvtár megter-

vezését és megépítését, és aki maga is 25 évet dolgozott a könyvtárban, a *Pásztortűz* hasábjain így értékelte a „könyvkötés művészenek” munkásságát: „Egyszerű kötése is ízlésesek voltak, kitűnő anyagból készültek, és minden részükben becsületes munkára vallottak. Ami azonban olyan díszműveit illeti, melyeket módjában állott művészetével ékesíteni, [...] remekei a könyvkötés mesterségének, művészi alkotások. Csak úgy ragyog róluk művészlélek, a szeretet.”

Kós Károly ekképpen szólt róla az *Erdélyi Helikonban*: „Munkatársunk volt. A Szépművés Céh könyveinek könyvkötő mestere. Több mint tíz éven át dolgozott velünk, együtt munkálkodva abban, hogy megteremtsük a külső ruhájában is ízlésesen egyéni, szép transzilvániai magyar könyvet. A maga mesterségének iparos voltában is művésze volt. Nem kapkodott a modern könyvművészet bizonytalan stíluspróbálkozásai felé, a múltó kitalálásokhoz, a formabontó kísérletezésekhez, de megújult keze alatt – hozzásimulva a modern igényekhez – a régi, a nemes nagy könyvművészet.”

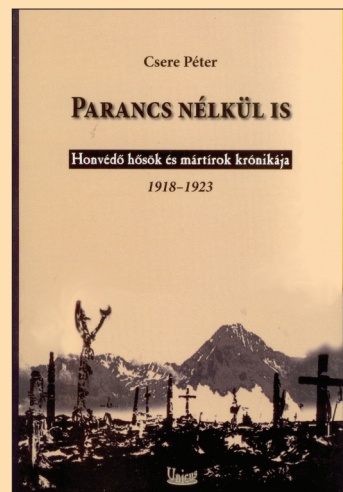
Rohonyi Antal állandóan képezte magát, szakmájában országos tekintéllyé vált. Arra lett volna hivatott, hogy külön intézetben tanítsa, terjessze tudását és művészetét. „Sok jószág szállt vele sírba e szeretet és jószág nélkül való világban” – búcsúzott megrendülten tőle Gyalui Farkas. Jancsó Béla szerint tovább él bennünk „azokban a művészi könyvkötésekben, amelyek nemes ízlésű lelkének és derék egyéniségének egy-egy darabját fejezik ki”.

**„Hagyományokat fejlesztett,
és mégsem maradt el korától”**

Rohonyi Antal (1880–1937) emlékezete

Az Unicus Műhely ajánlata

Csere Péter
Parancs nélkül is
Honvédő hősök és mártírok krónikája
1918–1923

„...mégsem a történelemről szeretnék írni, hanem az emberekről. Azokról a mai napig ismeretlen, nagyrészt névtelen magyarokról (és nem csak magyarokról!), akik magukra hagyatva és reménnyel sem kecsegtetve, de ellenálltak az idegen területablóknak. Azokról, akik valami, mások számára talán ismeretlen benső parancsnak engedelmessé, szembeszálltak a beözönlőkkel, vagy megkísérelték legalább a szavukat hallatni: nem, nem akarunk benneteket, menjetek innen, ez a mi földünk, és nem adjuk! Az ő mai napig ismeretlenül maradt tetteiket mondom el, a mai időkre elfeledett emléküket akarom megidézni. Életem legnagyobb megtiszteltetése, hogy megtehetem.”

Csere Péter

Unicus Műhely

1135 Budapest, Tahí u. 98.

Tel.: (70)361-3732

Email: unicusmuhely@gmail.com

www.unicusmuhely.iwk.hu